

JONATHAN PRICE

SIR ROGER SCRUTON LAUDÁCIÓJA
A BÁTORSÁGÉRT ÉS BECSÜLETÉRT EMLÉKÉREMMEL
VALÓ KITÜNTETÉSE ALKALMÁBÓL

Azt mondják, ha a filozófia eltűnt volna Aquinói Szent Tamás életében, akkor egymaga rekonstruálni tudta volna az egészet. Tamás lelkületével ajánljuk föl ezeket a szavakat az alkalomhoz igazítva: ha a filozófia eltűnne, amíg mi itt ülünk, Roger Scruton szintén újjá tudná éleszteni nekünk. Ha az autó eltűnne, akkor sem kellene aggódnunk, hogy hogyan jussunk haza, mert a lovaglás tudományát is fel tudná éleszteni.

Mostanában valóban ritka, hogy valakinek ott legyen a világ jó része feltérképezve az elméjében, úgy, hogy vissza is tudja adni mindazt, amit a világtól elvett. Ebben a tekintetben többnyire elvevők vagyunk, nem pedig adakozók. Pedig az adás és az ajándék elengedhetetlen része egy helyesen élt életnek, egy olyan életnek, amelynek szerves része a hála, megszállottsága a megbocsátás – és egy élet, amelyből hiányzik a neheztelés, lehet akár az alapértelmezése a társas lénynek.

Roger Scruton, a királynő rendelete alapján immár Sir Roger, több mint negyven könyvet adott nekünk, több száz népszerű és akadémiai cikket, két operát (és talán még egy készülőben van), megszámlálhatatlan előadást, amelyek témája az építészettől a boron át a helyes táncig ível, hogy ne mondjak túl sokat (vagy legalábbis a kimondhatatlant kimondatlanul hagyjam, amit én is megkísérlek itt).

És adott magából apaként és gazdaként, férjként és földművesként, tanárnaként és mentorként, barátként és jólelkű ellenségként, angol hazafiként és különösen csehek és lengyelek honfitársaként, bárhol fellelhető paranoid kommunisták bögyöként, szociálliberálisok, jóléti kapitalisták és progresszívek veszedelmeként – mindvégig tántoríthatatlan kulturális ikonjaként a rezignált angol kiválóságnak.

Változatos leírását adta önmagának úgy, mint „francia entellektüel”, egy ideig mint „virginiai farmer”, és mostanában rendszeresen mint „angol vadász”. Ez mind igaz, illetve elég igaz. Önleírásban sem nem csal, sem nem

* Roger Scruton 2016-ban kapta meg a Lech Kaczyński Alapítvány Bátorság és Hitelesség-díját. A kitüntetést évente egyszer ítéli oda az alapítvány egy olyan személyiségnek, aki méltó a 2010-ben légi katasztrófában elhunyt Lech Kaczyński lengyel államfő szellemiségéhez. A Pro Minoritate folyóirat 2016. évi őszi száma a díjátadón elhangzott laudációkat és Roger Scruton előadását közli.

hamisít semmit. De azért tőle sem áll távol a szépítés vagy a költői szabadság használata úgy, ahogy a regényírók tévesen emlékeznek a múltra, hogy kiszítálják belőle az igazságot. Mindazonáltal mindegy, hogy milyen műfajhoz nyúl, a filozófus soha sem illan el. Mert ő valóban filozófus, a *philo-sophia* szó eredeti értelmében a bölcsesség kedvelője. Egy elviselhető filozófia megjelenítőjeként is veszi a bátorságot ahhoz, hogy ne hazudjon, még akkor sem, ha a hazugság szebb színben tűnteti fel a dolgokat; és az intellektuális őszinteséghez, hogy időben fejezze be a dolgokat, ne vigye túlzásba a spekulációt, hogy ne próbáljon meg átkukucskálni egy egyoldalú határon. Ezek miatt, és még más okokból munkái megbízhatóak és ajándékként vehetők – úgy, ahogy szándékozta adni őket. Vagyis: hitelt érdemlőek.

A következőkben nem fogom egyszerűen Roger Scruton érényeit és teljesítményét felsorolni, ami leginkább őt hozná zavarba. Inkább azt ajánlom fel, hogy a gondolataiból mondok párat az én olvasatomban. Minden tévedés vagy félreértés az értelmezésben természetesen az enyém. Szeretnék *scrutopikus* módon reflektálni két összefüggő témájára, amelyek a munkáiban jelennek meg, a személy és a szentség a lengyel néppel kapcsolatban. Mit jelenthet ez *önöknek*?

A lengyel nemzeti himnusz utal a lengyelek bizonytalan történelmi helyzetére. „Jeszcze Polska nie zginęła” (Lengyelország még nem veszett el). El nem veszni jó dolog. De más, mint megtaláltatni, vagy biztos helyen lenni, hogy továbbvigyem a metaforát. A nem-elveszett vándorolhat, eltévedhet vagy elveszhet. Aki nem veszett el, azt még mindig fenyegeti a veszély, hogy elveszhet örökre.

Lengyelországnak, a térség más népeinek, beleértve Magyarországot is, van egy közös tragikus önértelmezése, amely a szenvedés irányába mutat. Ha a célban osztozik a nemzet, akkor ezt a szenvedést szándékosan veszik magukra a tagjai. Mások szenvedését magunkra venni nemes cselekedet, sokkal nemesebb, mint másoknak szenvedést okozni. Egy nemzetet azonban nem lehet a szenvedés *tényére* felépíteni. Viszont egy nemzetet átformálhat vagy reformálhat, ha a szenvedésnek értelmet ad. Egy nemzet válaszolhat a szenvedés *miért?*-jére a letelepedés többes szám első személyű *mi*-jével, a hely *itt*-jével, a megosztott történet *akkor és még mindig*-jével.

„[...] hazám és én: egyek vagyunk; az én nevem: Milliók! Mert milliókért szeretek és szenvedek” – vallja híres rögtönzésének elragadtatásában Adam Mickiewicz *Ősök* című elbeszélő költeményében Konrad. Azonban a szolidaritás nem pusztán ismeretlen milliókra irányul vagy úgy általában megismerhetetlen személyekre. A szolidaritás feltételezi az előzetes ismeretséget két *személy* között. A vékonyka szolidaritás támaszkodhat elvben az *emberiségre*. De az a fajta szolidaritás, amely az önfeláldozás magasabb érényeit veszi célba, megköveteli az előzetes ismeretséget egy baráti kapcsolatban, családban, nemzetben, törzsben, hitvallási közösségben, civilizációban vagy kultúrában.

Ez az egyik probléma az egymillió bornemissza beinvitálásával Európába, és azzal, hogy rájuk számítsunk egy működő szolidaritásban. Lengyelországnak, egy valóban működő szolidaritás hagyományával, igaza volt, amikor olyan migránsokat kért, akikkel több mindenben osztozunk, mint a puszta *emberiségben*, nevezetesen a keresztyén vallásban is. Ez része Roger Scruton azon gondolatának, hogy a „kultúra számít”. A kultúra ugyanis magában foglalja azt a módot, ahogyan mi európaiak vagyunk. Azt, ahogyan önök lengyelek.

Egy átlagos kultúra a tagságról és a hovatartozásról szól, valamint közös erkölcsi és morális ítéletekről; a magaskultúra pedig arról, hogy az ítéletek alapját közös esztétikai és filozófiai értékek képezik. Egy közös keresztyén hagyományokon épült társadalom, megfűszerezve egy jó adag judaizmussal, tud idegeneket befogadni. De az idegeneket nem lehet valamilyen joghordozó ügynökök „emberiség-földére” befogadni, hogy ott éljenek. Merthogy egy *személy* sem él ott. Így aztán nincs is ilyen hely.

Emlékezzünk csak! Ezek az idegenek és migránsok is *személyek*, akiknek az arcába szeretnénk nézni, hogy barátságot köthessünk velük vagy esetleg családot alapítsunk velük. Ők is *személyek*, akikkel a nézeteinket szeretnénk megosztani arról, hogy mi jó vagy rossz, szép vagy silány, alkalmas vagy alkalmatlan. Lehet látni fátylon át, de azért azok arra valók, hogy eleve kizárják a közösségben a megosztott teret, a közösségi teret, amit a Nyugat megóvott, sajnálatos módon sokszor háborúkon keresztül. De megóvtuk. És Lengyelország, mint a Nyugat része, szembenáll a többiekkel egy *személyeknek* nyújtott rendezett szabadság hagyományában. *Részben* szolidárisak tudunk lenni azokkal, akik legalább ebben a meggyőződésben osztoznak velünk.

Semmi sem olyan parancsoló a szabadság iránti elkötelezettségben, mint a szépség, amit egyes nyugati művészek alkottak meg – az a művészet, amely tiltott vagy legalábbis szegényteljesnek tartott azon a földön, ahonnan a migránsok érkeznek. Gondoljuk végig a Rembrandt önarckép-változatait: most fiatalon, most középkorúan, most játékosan, most komor öregemberként. *Hol* van a szépség ezekben a szekuláris ikonokban, főként miután Rembrandt fiatalságának a tüze már kiszáritotta ezt a testet? Nem a ráncos arcban, sem a boton nyugvó, sokat próbált kézben és nem is a veszteségbe való belenyugvásban. Hanem abban, ami megmaradt és valamilyen módon még most is létezik lelki szemeink előtt: a személyben, ami megmaradt az arcban – és a *női arcokban*, Rembrandt rokonszenves női portréiban. A keresztyénség megtanított minket a Teremtőt keresni a Teremtményben. Az Inkarnáció és a Sákramentumok tanai pontosan ezt tanítják; és a judaizmus *Immánuelje*, „Isten velünk”-je is ezt tanítja a templomban. Mégis, az egész világ Isten teremtése. És Isten maga is személy. A személy, ahogyan Tamás tanítja, magában foglalja a méltóságot. És a viszonyt. Ez az egyik legmagasabb rendű értékünk, aminek az igazolásával Roger Scruton eltöltött egy életet.

Azonban fenyeget minket, hogy elveszítjük szem elől a szentet, a személy méltóságát. Ami túlélte a kommunizmust és a fasizmust, de most minden, a transzhumanizmustól a transznacionalizmusig, de még az újjáéledő katolikus fideizmus is fenyegeti a méltóságát. Minden oldalról körülvesz, és ezt sugallja a régi démon: „Ich bin der Geist der stets verneint” (A tagadás a lényegem! – és joggal az, mert minden születő: elpusztulást érdemel; inkább ne jönne létre semmi). A válasz erre annak kell lennie, hogy belenézünk abba az arcba, akivel szolidaritásban vagyunk, a nemzet arcába és a földbe, vagyis a születésnél fogva megillető jogba, hogy lássuk és *re*-prezentáljuk ezeket a szépségeket a többiek számára *mint* művészetet. Ezek, így együtt a megjelenítési formái az emberiség szent óhajának, amit először az izraeliták hirdettek, de megértette minden nép mostanra: annak a vágnak, hogy békében élhesünk apáink földjén.

Kérem, csatlakozzanak hozzám, hogy megköszönjük Roger Scrutonnak a Lengyelországért és az értelem életéért végzett munkáját, és köszönetet mondjunk bátorságáért a civilizációnk nevében.

(Fordította: Gonda László)